

УДК 101.8-029:9][16-029:1]316.77-047.44
DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2025.60.2>

КОНЦЕПТ ЕМПІРИЧНОГО АНАЛІЗУ ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКОЇ ТЕОРІЇ

Ярослав Гнатюк

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
факультет психології, кафедра філософії, соціології і релігієзнавства
вул. Шевченка, 57, 76000, м. Івано-Франківськ, Україна*

У статті розглядається авторська концепція емпіричного аналізу емпіричного аналізу історико-філософської теорії зі значенням філософської теорії історико-філософської теорії в практиці історико-філософського дискурсу. Емпіричний аналіз історико-філософської теорії визначається як специфікативно-синтаксичний аналіз і фіксувально-семантичний аналіз інформаційної взаємодії підметової і присудкової культур лінгвістичного каркасу, невідомої (логіко-підметової) і відомої (логіко-присудкової) культур логічного каркасу та комунікантно-методологічний аналіз досліджуваної (історичної) і дослідницької (актуальної) культур методологічного каркасу, що складають комунікативний каркас філософської теорії історико-філософської теорії. У ньому лінгвістичний каркас, в якому мова постає методом аналізу, збігається з методологічним каркасом, в якому філософія як прикладна логіка слугує методом аналізу. Лінгвістичний і логічний каркаси представлені у структурі філософської теорії історико-філософської теорії логічною міжкультурною комунікацією, а логічний і методологічний каркаси – методологічною міжкультурною комунікацією. Логічна і методологічна міжкультурна комунікація утворюють єдність – логіко-методологічну міжкультурну комунікацію. Вона, своєю чергою, поєднується з історико-філософською міжкультурною комунікацією, реалізуючи у такий спосіб принцип єдності історичного і логічного. У заданій перспективі емпіричний аналіз історико-філософської теорії передбачає єдність історико-філософської і логіко-методологічної міжкультурної комунікації, на підставі якої постає інтернальна міжкультурна комунікація. При цьому він виокремлює модель внутрішньої історії філософії у вигляді системи комунікативних речень мови історико-філософської теорії як емпіричний об'єкт свого дослідження. Виявляються методологічні можливості застосування емпіричного аналізу історико-філософської теорії в історико-філософському дискурсі. Вони ілюструються у процесі аналітичної практики філософської теорії історико-філософської теорії. Метафілософська логіка як філософська логіка комунікації філософських логік і числення класів предикатів, значеннями яких слугують побічні дефінітивні специфікації, в емпіричному аналізі історико-філософської теорії постає засобом експлікації сенсів тверджень мови історико-філософської теорії, актуалізації потенціалу історико-філософського знання, а метафілософія як філософська історія філософії – способом його представлення в історико-філософському дискурсі.

Ключові слова: філософія, метафілософія, історія філософії, філософська логіка, метафілософська логіка, емпіричний аналіз історико-філософської теорії.

Важливим концептом історії філософії як системи знання вважають поняття філософії як історії філософії. Цей концепт базується на принципі єдності історичного і логічного, історичної філософії і логічної філософії, історії філософії і систематичної філософії І. Гегеля, що постулюється ним у «Науці логіки», «Філософії природи», «Філософії історії» і «Лекціях з історії філософії». На його думку, «в історії філософії ми знаходимо різні сходинки логічної ідеї у формі філософських систем, що сліднують одна за одною, кожна з яких має за свою основу особливу дефініцію абсолюту» [1, с. 169]. Розвиваючи свою тезу, він зазначав, що «історія філософії за своїм істотним змістом має справу не з

минулим, а з вічним і повністю наявним і має бути порівнювана у своєму результаті не з галереєю помилок людського духу, а швидше з пантеоном божественних образів. Але ці божественні образи суть різні сходи ідеї, як вони слідуєть одна за одною в діалектичному розвитку. Завданням самої історії залишається більш точно з'ясувати, якою мірою має місце в історії філософії розвиток її змісту, що з одного боку, узгоджується з діалектичним розвитком чистої логічної ідеї, а з іншого боку, відходить від нього» [1, с. 170]. Принцип єдності історичного і логічного, беручи до уваги те, що історія філософії і філософська логіка є розділами метафілософії, слід розуміти як єдність філософії і метафілософії, філософської і метафілософської логіки. За такого розуміння, філософія як історія філософії набуває статусу філософії як метафілософії, історія філософії як філософська логіка – статусу філософської логіки як метафілософської логіки. Логічне пояснення філософських понять «філософія як метафілософія» і «філософська логіка як метафілософська логіка» здійснюється за допомогою редукції, унаслідок розкладання цих складених понять на їхні складники. Ними є такі терміни, як «філософія», «метафілософія», «філософська логіка» і «метафілософська логіка». Передумовою їхнього розуміння є тлумачення теорії, розрізнення об'єктної теорії і метатеорії. Теорією називається система речень. Вона будується за правилами логіки на підставі логічних відношень визначення і висновування. Структура теорії складена з об'єктної теорії і метатеорії. Об'єктна теорія вважається нижчим щаблем теорії, метатеорія – її вищим щаблем. За такого тлумачення структура теорії розуміється як ієрархія теорій. Об'єктна теорія представляє систему речень про об'єкти, а метатеорія – систему речень про речення. Серед речень про об'єкти розрізняють речення про емпіричні об'єкти і речення про теоретичні об'єкти. Реченнями про емпіричні об'єкти називають твердження про реально існуючі унікальні цілості, що мають просторово-часові визначення, доступні для чуттєвого пізнання і фіксуються термінами спостереження або емпіричними термінами. Реченнями про теоретичні об'єкти – твердження про концептуально уявні унікальні цілості, що мають ідеальну природу, доступні для раціонального пізнання і виражені теоретичними термінами. Відповідно серед речень про речення виокремлюють речення про відношення між мовними знаками і речення про відношення між мовними знаками та їхніми значеннями. Реченнями про відношення між мовними знаками називають твердження про способи утворення або перетворення мовних знаків. Реченнями про відношення між мовними знаками та їхніми значеннями – твердження про способи тлумачення предметних або смислових значень мовних знаків. Перші з них характеризують логічний синтаксис речень, другі – їхню логічну семантику. Речення про об'єкти називають об'єктною мовою або мовою-об'єктом, речення про речення – метамовою. Об'єктна мова є мовою опису об'єктів і предметом аналізу, метамова – мовою опису і засобом аналізу об'єктної мови. Засобами метамови проводиться синтаксичний і семантичний аналіз об'єктної мови. Унаслідок цих процедур уточнюються смисли виразів об'єктної мови. Прикладами об'єктної теорії можуть бути логіка, математика, фізика, історія, психологія, соціологія, а метатеорії – металогіка, метаматематика, метафізика, метаісторія, метапсихологія, метасоціологія.

Філософія як ієрархія теорій включає в себе філософію і метафілософію. Філософією називають філософську теорію світогляду. Вона представляє світ філософських понять як абстрактних об'єктів і принципів тлумачення дійсності та їхні логічні пояснення, метафілософією – філософську теорію саморефлексії філософського світогляду. Вона аналізує об'єктний світ філософських понять та їхній зміст. Мета філософії полягає у винайденні нових авторських філософських понять (філософських концептів), що слугують принципами розуміння дійсності та засобами розвитку поняттєвої мови філософської теорії.

Метою ж метафілософії слугує виявлення логічної необхідності, що спричиняє створення і розвиток авторських філософських понять. За типом теоретичності розрізняють теоретичну і практичну філософію. Теоретичною філософією вважається філософська теорія, метою якої є отримання знання, практичною філософією – філософська теорія, метою якої є обґрунтування діяльності. До теоретичної філософії належать онтологія, метафізика, діалектика, феноменологія, до практичної філософії – етика, аксіологія, філософія права, філософія політики, філософія господарства. За функціювальним призначенням філософію поділяють на теоретичну і прикладну. Теоретична філософія методологічно орієнтована на побудову і розвиток філософської теорії, прикладна філософія – на застосування філософської теорії в реальній практиці. До теоретичної філософії у цьому випадку належать діалектична філософія, конструктивна епістемологія, наративістська філософія історії, до прикладної філософії – філософська експертиза, філософотерапія, особистісний консалтинг. За об'єктом дослідження розрізняють теоретичну й емпіричну філософію. Теоретична філософія аналізує історію філософської термінології і логіку формування філософських понять, емпірична філософія – факти логічної діяльності. Прикладом першої філософії слугує континентальна філософія, прикладом другої – аналітична філософія. За способом буття у культурі виокремлюють теоретичну, есеїстичну і мистецьку філософію. Теоретична філософія представляє поняттєве буття філософської теорії, есеїстична філософія – смислообразне буття філософського мовлення, а мистецька філософія – смислообразно-персональне буття філософських думок. Прикладами першої філософії слугують філософські системи і теорії, прикладами другої – філософські афоризми, щоденники й есе, прикладами третьої – філософські романи, інтелектуальні п'єси, літературні утопії й антиутопії та їхні головні герої – Дон Кіхот, Гамлет, Фауст тощо [2, с. 12–13]. За інтенцією рефлексивності можна розрізнити рефлексивну й авторефлексивну метафілософію. Рефлексивна метафілософія проводить рефлексивний аналіз географічних, культурних, соціальних і ментальних чинників формування філософії, авторефлексивна метафілософія – авторефлексивний аналіз логічних, методологічних, системних, теоретичних й історичних чинників її формування. Рефлексивна метафілософія представлена географією філософії, культурологією філософії, соціологією філософії, психологією філософії і дидактикою філософії, авторефлексивна метафілософія – метафізикою філософії, генеалогією філософії, історією філософії, філософською логікою, філософською евристикою і філософською методологією [2, с. 14]. Відповідно до розрізнення філософії і метафілософії можна виокремити філософську і метафілософську логіку, що посідають нижчий і вищий щаблі філософсько-логічної теорії. Філософською логікою називається логічна система філософських категорій, метафілософською логікою – логічна комунікація логічних систем філософських категорій. Філософські категорії слугують засобами опису і тлумачення предикативних станів речей або предикативних зв'язків явищ. При такій інтерпретації, вони називаються класами предикатів. Звідси перевизначення філософської і метафілософської логіки. Філософською логікою вважається числення класів предикатів, значеннями яких слугують прямі дефінітивні специфікації, метафілософською логікою – числення класів предикатів, значеннями яких слугують побічні дефінітивні специфікації. Тож метафілософська логіка – це філософська логіка комунікації філософських логік. Вихідна логічна структура твердження філософської логіки має форму « $S \text{ (} \overset{a}{/} \underset{b}{\text{)}} P [S \in / \text{ не } \in P]$ », де S – простий суб'єкт (граматичний суб'єкт, логіко-граматичний підмет), P – простий предикат (граматичний предикат, логіко-граматичний присудок), a і b – філософські категорії, $\in$ і $\text{не } \in$ (заперечення як синтаксичний варіант ствердження факту неналежності предмету деякої властивості) – функтор, що у синтаксичному значенні (синтаксичному визначенні) означає

«перетворюється на», а у семантичному значенні (семантичному визначенні) – «переопи-сується терміном». Унаслідок притаманних йому значень функтор твердження філософ-ської логіки кваліфікується як пряма дефінітивна специфікація, а саме її твердження – як просте дефінітивно-специфікативне твердження. У прямій дефінітивній специфікації про-стий суб'єкт і простий предикат безпосередньо, без проміжних чи додаткових дій, дефі-нітивно специфікуються як певні філософські категорії. Якщо простий суб'єкт і простий предикат прямо дефінітивно специфікуються як метафізичні категорії, виникає метафі-зична логіка. Якщо ж вони прямо дефінітивно специфікуються як діалектичні категорії, постає діалектична логіка. Насамкінець, якщо вони прямо дефінітивно специфікуються як феноменологічні категорії формується феноменологічна логіка. Метафізична, діалектична і феноменологічна логіка утворюють філософську логіку або континентальну аналітику. Послугуючись прямою дефінітивною специфікацією, потрібно утримувати у полі зору дві низки категорій: низку логічних категорій «суб'єкт – предикат» і низку філософських категорій: «загальне – особливе – одиничне», «субстанція – якість – кількість», «інтен-ція – феномен – ейдос» тощо, а також їхні численні навахресні взаємопереходи. Це усклад-нює застосування прямої дефінітивної специфікації у практиці філософських міркувань. Зазначена обставина значною мірою спричинилася до забуття континентальної аналітики у філософському дискурсі [3, с. 22–23].

Метафілософська логіка, яку обстоює автор статті, пропонує вихід із цієї проблем-ної ситуації. Вона перекладає логічний синтаксис твердження філософської логіки, яка при цьому отримує назву традиційної філософської логіки, мовою логічного синтаксису твердження модерної філософської логіки, яка знову ж таки є концептом автора статті. Концептуальна структура твердження традиційної філософської логіки « $S \text{ (}^a\text{)} P [S \in / \text{ не} \in P]$ » замінюється концептуальною структурою твердження модерної філософської логіки « $S(a) - P(b)$ », де $S(a)$ – складний суб'єкт (модернізована стандартна пропозиційна функція суб'єктного типу, логіко-математичний підмет, специфікативна функція суб'єктного типу), $P(b)$ – складний предикат (модернізована стандартна пропозиційна функція предикатного типу, логіко-математичний присудок, специфікативна функція предикатного типу). Спе-цифікативна функція суб'єктного типу формується шляхом синтаксичних змін предиката (пропозиційної функції) логіки предикатів першого порядку, що подається схемою $P(x)$, де P – функція-константа, x – аргумент-змінна, унаслідок яких функція-константа P перет-ворюється на простий суб'єкт S , а аргумент-змінна x – на певну філософську категорію зі списку діалектичних, метафізичних чи феноменологічних категорій, що фіксується літе-рою a . Таким чином постає внутрішня структура складного суб'єкта $S(a)$. Відповідно і специфікативна функція предикатного типу також формується шляхом синтаксичних змін структури предиката першопорядкової логіки предикатів, унаслідок яких функція-кон-станта P перетворюється на простий предикат P , а аргумент-змінна x – на певну філософ-ську категорію зі списку діалектичних, метафізичних чи феноменологічних категорій b . У такий спосіб постає внутрішня структура простого предиката $P(b)$. Тож структура про-стого суб'єкта і предиката як пропозиційних функцій така ж сама, як і структура предиката логіки предикатів першого порядку як пропозиційної функції. У ній функція-константа (пропозиційна) є предметною константою, а аргумент-змінна – предметною змінною.

Якщо традиційне філософське дефінітивно-специфікативне твердження узагальню-ється у прямій дефінітивній специфікації, то модерне філософське твердження – у побічній дефінітивній специфікації. У побічній дефінітивній специфікації, що складена із трьох пря-мих дефінітивних специфікацій, елементарна логіко-граматична форма « $S \in P$ » як вихідна категорія спочатку перетворюється на стандартну пропозиційну функцію « $F(x)$ » як першу

похідну категорію, потім стандартна пропозиційна функція як перша похідна категорія перетворюється на модернізовану стандартну пропозиційну функцію суб'єктного типу «S (a)» чи модернізовану стандартну пропозиційну функцію предикатного типу «P (b)» як другу похідну категорію, і насамкінець, модернізована стандартна пропозиційна функція як друга похідна категорія перетворюється на модифіковану логіко-граматичну форму «S (a) – P (b)» як третю похідну категорію. У модерній діалектичній логіці абстрактна схема дефінітивно-специфікативного твердження модерної філософської логіки «S (a) – P (b)» конкретизується схемами модерного діалектичного дефінітивно-специфікативного твердження «S (x) – P (z)», «S (z) – P (y)», «S (y) – P (x)», де x – одиничне, y – особливе, z – загальне. Відповідно у модерній метафізичній логіці абстрактна схема модерного філософського дефінітивно-специфікативного твердження «S (a) – P (b)» конкретизується схемами модерного метафізичного дефінітивно-специфікативного твердження «S (r) – P (s)», «S (r) – P (a)», «S (r) – P (c)», де r – річ (перша субстанція), s – вид або рід (друга субстанція), a – якість, c – кількість. Насамкінець, у модерній феноменологічній логіці абстрактна схема модерного філософського дефінітивно-специфікативного твердження «S (a) – P (b)» конкретизується схемами модерного феноменологічного твердження «S (c) – P (d)», «S (f) – P (e)» тощо, де c – концепт, d – денотат, f – феномен, e – ейдос, невидимим каркасом яких слугує інтенція, що спрямована на них і відношення між ними. Метафілософська логіка не просто замінює традиційні філософські логіки модерними філософськими логіками, а налагоджує логічну міжкультурну комунікацію між модерними філософськими логіками. Метафілософська логіка постає філософською логікою комунікації філософських логік. У налагодженні інформаційної взаємодії між модерними філософськими логіками у контексті метафілософської логіки головну роль відіграє модерна діалектична логіка. У модерній діалектичній логіці категорії загальне, особливе й одиничне традиційної діалектичної логіки постають концептуально еквівалентними із предикатними символами класичної логіки предикатів, а традиційні діалектичні категорії і класичні предикатні символи – концептуально еквівалентними із стандартними (класичними) пропозиційними функціями першопорядкової логіки предикатів. Схематично наведену серію еквівалентностей можна представити так: $x, y, z \equiv P, Q, R \equiv P(x), Q(y), R(z)$, де x – одиничне, y – особливе, z – загальне, P, Q, R – предикатні символи, P (x), Q (y), R (z) – стандартні пропозиційні функції. У модерній діалектичній логіці стандартні пропозиційні функції модифікуються, набуваючи вигляду модернізованих стандартних пропозиційних функцій суб'єктного і предикатного типу: S (x), S (y), S (z), P (x), P (y), P (z). Вони слугують головними термінами модерної діалектичної логіки. Поєднуючись між собою у відповідних навхресних комбінаціях, вони утворюють твердження модерної діалектичної логіки. Якщо розділами філософської логіки, їхніми традиційними і модерними моделями, вважаються метафізична, діалектична і феноменологічна логіки, то розділами метафілософської логіки – логіка комунікації логічних синтаксисів і логіка комунікації логічних семантик. У логіці комунікації логічних синтаксисів шляхом інформаційної взаємодії між модернізованим елементарним суб'єктно-предикативним синтаксисом тверджень модерної метафізичної логіки і модернізованим перспективним інтенційно-модифікативним синтаксисом тверджень модерної феноменологічної логіки на підставі модернізованого конверсивного дефінітивно-специфікативного синтаксису тверджень модерної діалектичної логіки формується специфікативний синтаксис (модифікативний синтаксис, модифікативний суб'єктно-предикативний синтаксис) тверджень метафілософської логіки [4, с. 81–82]. У логіці ж комунікації логічних семантик шляхом інформаційної взаємодії заповнювальної семантики модерних філософських логік із їхньою заміною семантикою формується

фіксувальна семантика метафілософської логіки. Отже, метафілософська логіка складена зі специфікованого синтаксису як логіки комунікації логічних синтаксисів і фіксувальної семантики як логіки комунікації логічних семантик. Заповнювальна семантика модерних філософських логік визначає їхній статус, а замінна семантика цих логік його змінює. Процедура такої семантичної інтерпретації здійснюється унаслідок урахування значень метафізичних, діалектичних чи феноменологічних категорій, які заповнюють порожні аргументні місця (місця логічних змінних), що спричиняє появу метафізичної, діалектичної або феноменологічної логіки, чи зміни категоріального статусу заповнених аргументних місць, яка полягає у заміні метафізичних категорій на діалектичні категорії, діалектичних категорій на феноменологічні категорії, що супроводжується перетворенням метафізичної логіки на діалектичну логіку, діалектичної логіки на феноменологічну логіку тощо [4, с. 82]. Звідси специфікативно-синтаксичний аналіз логіко-синтаксичної міжкультурної комунікації і фіксувально-семантичний аналіз логіко-семантичної комунікації як методологічні інструменти емпіричного аналізу мови історико-філософської теорії. Вони ефективно задають фундамент комунікантно-методологічному аналізу методологічної міжкультурної комунікації. Тож специфікативно-синтаксичний, фіксувально-семантичний й комунікантно-методологічний аналізи складають методологічний арсенал емпіричного аналізу історико-філософської теорії, слугують засобами дослідження її комунікативного каркасу у вигляді логічної (логіко-синтаксичної і логіко-семантичної) міжкультурної комунікації і методологічної (культурно-предикативної і культурно-реінтерпретативної) міжкультурної комунікації. Названі види аналізів вважаються взаємозамінюваними. Комунікантно-методологічний аналіз може набувати вигляду специфікативно-синтаксичного аналізу чи фіксувально-семантичного аналізу, а останні аналізи вигляду першого аналізу. Емпіричний аналіз історико-філософської теорії – це авторське поняття або концепт Я. Гнатюка – автора цієї статті. Ця персональна пропозиція, на переконання автора, спроможна відкрити нові методологічні можливості для історико-філософських досліджень.

Філософія як метафілософія у процесі концептуальної експлікації набуває статусу історії філософії зі значенням філософії історії філософії. Нею називається філософська теорія історико-філософської теорії. За таких обставин історик філософії має бути філософом, а не істориком ідей, психологом світоглядів, соціологом систем знання, філологом специфікативних мов чи науковим перекладознавцем. Історик філософії як філософ постає не філософознавцем, а винахідником авторських філософських понять, завдяки яким стає можливою концептуалізація історико-філософського процесу, актуальне тлумачення потенційних змістів. Самі ж авторські філософські поняття, які він створив, в історико-філософському дискурсі вважаються філософськими концептами про філософські концепти, або метафілософськими концептами. У ході формування історика філософії як філософа філософ як творець нових філософських концептів (креативний концептуальний персонаж) на початку цього процесу дистанціюється від історика філософії, що послуговується уже створеними, готовими філософськими концептами, нормативно коментуючи філософські тексти (консервативного концептуального персонажа), але під час його завершення знову поєднується з ним, залучаючи свої нові метафілософські концепти до осмислення історико-філософського процесу [5, с. 196]. В історії філософії зі значенням філософії історії філософії розрізняють зовнішню і внутрішню, велику і малу, окрему і всезагальну історію філософії. Зовнішня історія філософії вивчає культурні й соціальні чинники розвитку філософії, внутрішня історія філософії – методологічні й теоретичні чинники її розвитку. Прикладами зовнішньої історії філософії можуть слугувати культурна історія філософії, соціальна історія філософії, історія філософії у зв'язку з інститутом освіти, а внутрішньої

історії філософії – інтелектуальна історія філософії, логічна історія філософії, історія філософської термінології. Велика історія філософії досліджує історію філософських систем і теорій, мала історія філософії – історію філософських особистостей. Прикладами великої історії філософії можуть бути історія філософських систем, історія філософських теорій, а малої історії філософії – історія філософів, філософська біографістика, філософська персоналістика. Окрема історія філософії розглядає філософію однієї національної спільноти або кількох споріднених національних спільнот, всезагальна історія філософії – філософію усіх національних і регіональних спільнот. Прикладами окремої історії філософії можуть слугувати історія української філософії, історія німецької філософії Нового часу, сучасна французька філософія, філософія східних слов'ян, східна філософія, західна філософія, а всезагальної історії філософії – світова історія філософії, глобальна історія філософії, міжкультурна історія філософії.

Запровадивши принцип комунікації до складу історії філософії як систематичної філософії історії філософії, автор статті спробував розбудувати історію філософії зі значенням комунікативної філософії історії філософії [5, с. 57]. Нею називається інформаційна взаємодія базової теорії досліджуваної культури з інтерпретативною теорією дослідницької культури у структурі філософської теорії історико-філософської теорії. Прикладом такої взаємодії може слугувати трансцендентальна революція І. Канта, в якій досліджувана культура представлена традиційною метафізичною філософією, а дослідницька культура – модерною трансцендентальною філософією. На думку К. Меясу, «трансцендентальна революція полягала не просто в тому, щоб дискваліфікувати наївний реалізм догматичної метафізики (з цим міг впоратися суб'єктивний ідеалізм Барклі), а, насамперед, щоб перевизначити об'єктивність поза догматичним контекстом» [6, с. 17]. В цій інформаційній взаємодії саме перевизначення набуває вигляду специфічно-синтаксичного перетворення і фіксувально-семантичного переопишування. При цьому сам вираз «історія філософії зі значенням комунікативної філософії історії філософії», з огляду на практичні міркування, скорочується до терміна «комунікативна філософія історії філософії». Це дає змогу ефективно застосовувати його у практиці історико-філософських досліджень. Комунікативна філософія історії філософії може бути класичною, некласичною і посткласичною філософією історії філософії. Мова класичної філософії історії філософії є категоріальною мовою, мова некласичної філософії історії філософії – екзистенціальною мовою, а мова посткласичної філософії історії філософії – концептуальною мовою. Тож головними поняттями класичної філософії історії філософії слугують категорії, некласичної філософії історії філософії – екзистенціали, посткласичної філософії історії філософії – концепти. Категоріями називають класи предикатів, що виражають максимально широкий за обсягом зміст, екзистенціалами – класи предикатів, що характеризують індивідуальне людське існування, концептами – класи предикатів, кожен з яких є авторським поняттям. Прикладами категорій можуть бути поняття «суб'єкт», «об'єкт», «якість», «кількість», «сутність», «явище», «причина», «наслідок», прикладами екзистенціалів – «самотність», «страх», «відчай», «надія», «турбота», «свобода», прикладами концептів – «субстанція», «монада», «суперечність», «тривалість». Послугуючись категоріями, екзистенціалами і концептами можна будувати категоріальні, екзистенціальні й концептуальні твердження метафілософської логіки зі специфікативним синтаксисом і фіксувальною семантикою, що спроможні виразити результати емпіричного аналізу історико-філософської теорії. Категоріальні твердження метафілософської логіки можна подати схемою «KS (a) – P (b)», екзистенціальні твердження – схемою «ES (a) – P (b)», а концептуальні твердження – схемою «CS (a) – P (b)». З наведених тверджень метафілософської логіки найбільш опрацьовані категоріальні

твердження, які можна конкретизувати схемами модерної діалектичної, метафізичної чи феноменологічної логіки [5, с. 227]. Що ж стосується екзистенціальних чи концептуальних тверджень, то вони, незважаючи на їхні певні збіги з категоріальними твердженнями, потребують подальшої розробки.

Мова комунікативної філософії історії філософії виражена системою речень комунікативної природи. Вони утворюють комунікативний каркас історико-філософської теорії. Він досліджується засобами емпіричного аналізу історико-філософської теорії. У комунікативному каркасі філософської теорії історико-філософської теорії можна виокремити лінгвістичний каркас, який постає інформаційною взаємодією підметової і присудкової культур, логічний каркас, який виражає інформаційну взаємодію невідомої логіко-підметової і відомої логіко-присудкової культур та методологічний каркас, який представляє інформаційну взаємодію досліджуваної і дослідницької культур філософської теорії історико-філософської теорії. Інформаційні взаємодії комунікативного каркасу філософської теорії історико-філософської теорії узагальнюються у логічний і методологічний міжкультурний комунікації. Логічна міжкультурна комунікація представляє інформаційні взаємодії лінгвістичного і логічного каркасів, методологічна міжкультурна комунікація – логічного і методологічного каркасів. Логічна міжкультурна комунікація представлена логіко-синтаксичною і логіко-семантичною міжкультурною комунікацією. У логіко-синтаксичній міжкультурній комунікації невідоме знання, носієм якого є складний суб'єкт, перетворюється на відоме знання, носієм якого є складний предикат, складний суб'єкт як невідомо логічна культура тлумачиться на підставі складного предиката як відомої логічної культури. У логіко-семантичній міжкультурній комунікації відоме незнання, носієм якого є складний суб'єкт, переписується відомим знанням, носієм якого є складний предикат, складний суб'єкт як мова невідомої логічної культури перекладається складним предикатом як мовою відомої логічної культури. На логічній міжкультурній комунікації базується методологічна міжкультурна комунікація. Методологічна міжкультурна комунікація взаємозамінюється з логічною міжкультурною комунікацією, але вони не збігаються між собою. У методологічній міжкультурній комунікації мова досліджуваної культури як словник складного суб'єкта перекладається мовою дослідницької культури як словником складного предиката, усталені концепти словника складного суб'єкта як мови досліджуваної культури переписуються новаторськими концептами словника складного предиката як мовою дослідницької культури, що розвививає нерозвинуті значення усталених концептів у новаторському контексті, відповідно до принципів її семантики. Логіко-методологічна міжкультурна комунікація (логічний принцип) поєднується з історико-філософською міжкультурною комунікацією (історичним принципом) на підставі принципу єдності історичного і логічного діалектичної філософії історії філософії Г. Гегеля та утворює інтернальну міжкультурну комунікацію філософської теорії історико-філософської теорії. Саме вона слугує об'єктом дослідження емпіричного аналізу історико-філософської теорії.

Емпіричний аналіз історико-філософської теорії – це аналіз комунікативного каркасу історико-філософської теорії, його специфікативних функцій суб'єктного і предикатного типу як нелогічних термінів речень мови історико-філософської теорії та інформаційної взаємодії між ними. Він заснований на концепції теорії як системи речень з відношеннями визначення і висновування А. Тарського та поєднанні тлумачення речення Г. Гегелем як дефінітивної специфікації з інтерпретацією речення Г. Фреге і Б. Раселом як пропозиційної функції з фіксованими значеннями її складників (функції-константи у статусі загального імені й аргументу-змінної у статусі одиничного імені) задля уникнення парадоксів самореферентності імен, які трапляються тоді, коли функція слугує своїм аргументом. Відно-

шення між нелогічними термінами у структурі речення мови історико-філософської теорії тлумачиться на підставі методологічної концепції культурного приписування і перекладу у діалозі досліджуваної і дослідницької культур В. Вжосека й унаслідок цього має характер міжкультурної комунікації. Сам же переклад мови досліджуваної культури мовою дослідницької культури розуміється як переописування словника термінів домінуючої культури, що базується на концепції культурного переописування Р. Рорті.

Вихідним принципом емпіричного аналізу історико-філософської теорії слугує єдність історії філософії і систематичної філософії, зовнішньої історії філософії і внутрішньої історії філософії, історії історії філософії і філософії історії філософії, історії філософії як комунікативної системи і комунікативної філософії історії філософії, філософії і метафілософії, філософської і метафілософської логіки, історичної аналітики і логічної аналітики, історичного і логічного, що вважається їхнім взаємним відображенням, представленим в історико-філософській рефлексії [7, с. 89].

Запропонований у статті емпіричний аналіз історико-філософської теорії як система аналізів, сфокусований на її комунікативному каркасі, що формується у процесі комунікативної взаємодії її мовного каркасу із поняттєвим каркасом. Він складений із речень мови історико-філософської теорії комунікативної природи, що досліджуються засобами специфікативно-синтаксичного, фіксувально-семантичного й комунікантно-методологічного аналізів. Такий систематичний емпіричний аналіз історико-філософської теорії спроможний, на погляд автора статті, спричинити прогресивні зміни у розвитку історії філософії зі значенням філософської теорії історії філософії як метафілософської дисципліни, значно покращити аналітичну практику філософської теорії історико-філософської теорії.

Список використаної літератури

1. Гегель Г. В. Ф. Наука логіки. Енциклопедія філософських наук. Мала логіка: навч. посіб. Упоряд. Б.О. Лис. Київ. Вид-во «Ліра-К». 2023. 372 с.
2. Гнатюк Я. С. Аналітика філософії: навч. посіб. Київ. Вид. дім «Кондор». 2020. 236 с.
3. Гнатюк Я. Континентальна аналітика та аналітична філософія. Вісник Львівського університету. Філософсько-політологічні студії. 2024. Вип. 54. С. 22–37.
4. Гнатюк Я. Філософська і метафілософська логіка. Вісник Львівського університету. Філософсько-політологічні студії. 2024. Вип. 52. С. 77–90.
5. Гнатюк Я. С. Комунікативний потенціал культурної предикації. Івано-Франківськ: Вид.-во «Лілея-НВ». 2019. 304 с.
6. Меясу К. Після скінченості. Нарис про необхідність контингентності; пер. з фран. А. Ріпа. Львів: «Контур». 2024. 196 с.
7. Бурдые П. Паскалівські медитації. Київ. «Темпора». 2024. 608 с.

THE CONCEPT OF EMPIRICAL ANALYSIS OF HISTORICAL-PHILOSOPHICAL THEORY

Yaroslav Hnatiuk

*Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
Faculty of Psychology, Department of Philosophy,
Sociology and Religious Studies
Shevchenko str., 57, 76000, Ivano-Frankivsk, Ukraine*

The article considers the author's concept of empirical analysis of historical-philosophical theory with the meaning of the philosophical theory of historical-philosophical theory in the practice of historical-

philosophical discourse. Empirical analysis of historical-philosophical theory is defined as a specific-syntactic analysis and a fixing-semantic analysis of the information interaction of the subject and predicate cultures of the linguistic framework, the unknown (logical-subject) and known (logical-predicate) cultures of the logical framework and the communicative-methodological analysis of the studied (historical) and research (actual) cultures of the methodological framework, which make up the communicative framework of the philosophical theory of historical-philosophical theory. In it, the linguistic framework, in which language appears as a method of analysis, coincides with the methodological framework, in which philosophy as applied logic serves as a method of analysis. Linguistic and logical frameworks are represented in the structure of the philosophical theory of historical-philosophical theory by logical intercultural communication, and logical and methodological frameworks by methodological intercultural communication. Logical and methodological intercultural communication form a unity – logical-methodological intercultural communication. It, in turn, is combined with historical-philosophical intercultural communication, thus realizing the principle of the unity of the historical and logical. In a given perspective, the empirical analysis of historical-philosophical theory assumes the unity of historical-philosophical and logical-methodological intercultural communication, on the basis of which internal intercultural communication arises. At the same time, it singles out the model of the internal history of philosophy in the form of a system of communicative sentences of the language of historical-philosophical theory as the empirical object of its research. The methodological possibilities of applying empirical analysis of historical-philosophical theory in historical-philosophical discourse are revealed. They are illustrated in the process of analytical practice of philosophical theory of historical-philosophical theory. Metaphilosophical logic as a philosophical logic of communication of philosophical logics and enumeration of classes of predicates, the meanings of which are collateral definitive specifications, in the empirical analysis of historical-philosophical theory appears as a means of explicating the meanings of statements of the language of historical-philosophical theory, actualizing the potential of historical-philosophical knowledge, and metaphilosophy as a philosophical history of philosophy – as a way of its representation in historical-philosophical discourse.

Keywords: philosophy, metaphilosophy, history of philosophy, philosophical logic, metaphilosophical logic, empirical analysis of historical-philosophical theory.